

BRUDER EMESE

Kik a szegények Európában? A szegénység mérésének alternatívája

Bevezetés, problémafelvetés

A szegénységi küszöb definiálása többféleképpen történhet. A szegénységsszámítás alapja lehet a jövedelem vagy egy fogyasztói kosár is. A küszöb meghatározásának módja lehet abszolút, relatív, objektív, illetve szubjektív. Az Eurostat által használt definíció (EC 2003) egy relatív jövedelmi szegénységi megközelítés, minden ország mediánjövedelméhez viszonyítja a szegénységi küszöböt, egész pontosan a mediánjövedelem 60%-ában adja meg azt. Ezzel a módszerrel – véleményem és tapasztalataim szerint – sérül az egységes európai normarendszer. Természetesen a gazdaságilag kevésbé fejlett tagállamokban élők szegénységét a nemzeti jövedelemhez viszonyítva jóval alacsonyabb szegénységi rátát kapunk, mintha más módszerrel, például a deprivációs mutatószámokkal vizsgálnánk azt.

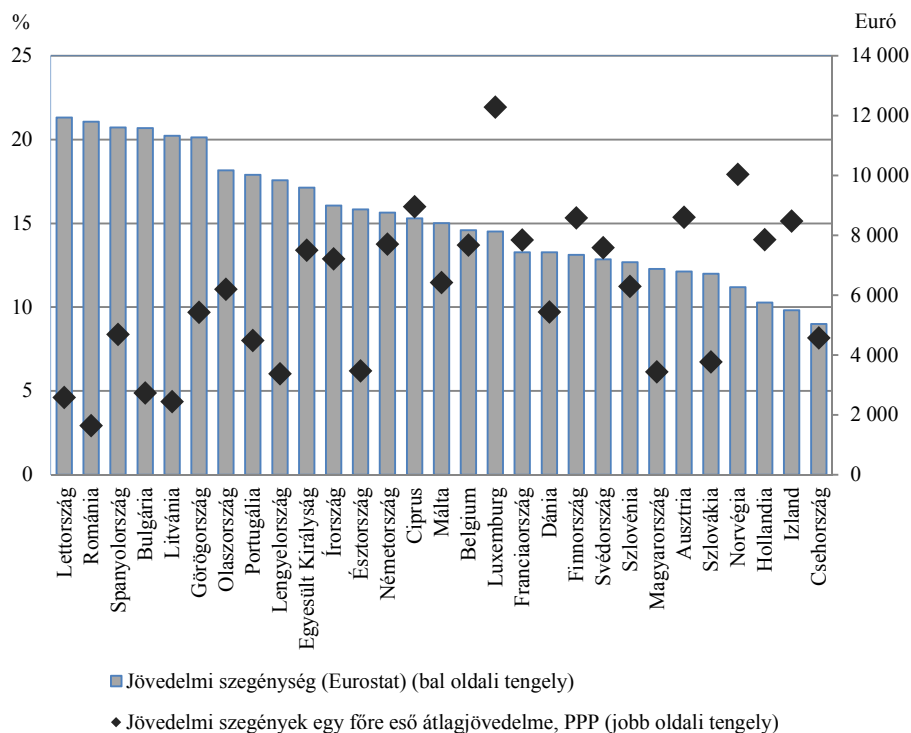
A tanulmány célja, hogy az eddig egyoldalúan alkalmazott relatív szegénységsszámítási módszert kiegészítse egy alternatív szegénységsszámítási módszerrel, hogy a szegénység jelenségéről és kiterjedtségéről pontosabb képet kapjunk. Az elemzésekhez felhasznált adatok az *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (továbbiakban EU-SILC¹) 2010 hullámának mikroadatai alapján készültek, amelyeket az Eurostat bocsátott rendelkezésre. Az EU-SILC reprezentatív háztartási és egyéni, keresztmetszeti és longitudinális adatforrás, legfőbb célja a jövedelmi típusú laeken-i indikátorok biztosítása (KSH 2008b).

A jövedelmi szegénységi rátákat vizsgálva Magyarország a rangsorban jól szerepel, a hetedik legalacsonyabb szegénységi rátával (12,3%) rendelkező ország Európában, megelőzve például Belgiumot (14,6%), Luxemburgot (14,5%), az Egyesült Királyságot (17,1%) és Németországot (15,5%) is. A tagállamok szegénységi rátáihoz társítva a jövedelmi szegények vásárlóerő-paritáson számított, egy fogyasztási egységre jutó² átlagjövedelmét, majd vizuálisan szemléltetve azt, igen érdekes képet kapunk. Míg Magyarországon a szegény háztartásokban egységenként a jövedelem átlagosan évente 3430 euró, addig egy magasabb szegénységi rátával rendelkező ország, például Németország esetében ennek több mint kétszerese (7702 euró). Ugyanez igaz Svédországra, Finnországra, Belgiumra és különösen Luxemburgra, ahol 12 278 euró jut egy átlagos szegény háztartás tagjára éves szinten. Egy átlagos luxemburgi szegény család Magyarországon az első (legmagasabb) jövedelmi decilisbe tartozna.

¹ A kutatás következtetései a szerző saját meglátását tükrözik, azok eltérhetnek az Eurostat, az Európai Bizottság, vagy más szervezetek véleményétől.

² A későbbiekben a fogalmazás, illetve az olvasás megkönnyítése érdekében fogyasztási egység helyett egy személyre, főre, a háztartás egy tagjára eső fogalmazást fogom használni. A különböző méretű háztartások átszámítását fogyasztási egységekre az OECD II., vagyis a módosított OECD-skála szerint (Haagenars et al. 1994) kell érteni. Ezt egy későbbi lábjegyzetben fejtem ki.

1. ábra

Jövedelmi szegénység és a jövedelmi szegények éves átlagjövedelme vásárlóerő-paritáson

Forrás: saját számítások, SILC2010.

Az 1. ábra arra világít rá, hogy a szegénység megítélésében ellentmondások rejlenek. Az Eurostat-módszertan minden tagállam saját mediánjövedelméhez köti a szegénységi küszöböt, ami azt eredményezi, hogy a gazdagabb, magasabb jövedelmeket biztosító országokban is feltétlenül létrejön egy szegénynek minősített csoport, függetlenül attól, hogy ennek a csoportnak az átlagjövedelme más, kevésbé fejlett országok mediánjövedelmét akár többszörösen meghaladja.

A szegénység mérése a szakirodalomban

A szakirodalom a szegénység mérésére alapvetően kétféle módot alkalmaz: jövedelmi helyzet vagy életkörülmények alapján való mérés. A jövedelmi helyzetet középpontba állítók a családok erőforrásai felől közelítenek. Spéder (2002) szerint ennek a módszernek az előnye, hogy a kutatónak nem kell véleményt nyilvánítania az egyének életmódjáról. Hátránya viszont, hogy a vagyont és az öröklött javakat csak nagyon nehezen tudja figyelembe venni. Továbbá ez a megközelítés képtelen kezelni azt, hogy ki mennyire takarékosan használja fel jövedelmét. Az életkörülményekre összpontosító módszerek, vagy más-

ként a deprivációs jellegű szegénység mérés különböző szegénységkritériumok, a megélhetés külső jegyeinek megjelenése alapján definiálja a szegénységet (Spéder 2002). A módszer előnye, hogy nem kizárólag a jövedelmi helyzetre épít, illetve, hogy a jövedelem megfelelő hasznosulásának is jelentősége van a módszerben. A módszer legnagyobb hátránya, hogy a szakirodalomban fellelhető deprivációs kritériumok sokasága között kell döntenie a kutatónak.

A szegénység mérésére különböző gyakorlatok alakultak ki a szakirodalomban. Eszerint beszélhetünk abszolút és relatív szegénység számítási módszerekről, objektív szegénységről és szubjektív szegénységérzetről. Az abszolút szegénység számítás egyfajta létminimum-meghatározáson alapul, amit szakértői becsléssel végeznek el. A létminimum meghatározásakor egy fogyasztói kosarat vesznek alapul (KSH 2012), ami a minimális emberi szükségletek kielégítéséhez elegendőnek tartott javakat tartalmazza. Az abszolút szegénység számítás kritikái között elsősorban azt említi Marx és Van den Bosch (2008), hogy annak fogalmi rendszerébe mindig beférkőzik valamilyen módon a relatív szegénység, hiszen a minimális fogyasztói kosár meghatározása egy adott társadalmi színvonalon történik. Egy másik fontos kritika az abszolút mérőszámokkal szemben az, hogy még egy adott társadalmon belül is eltérőek lehetnek az egyének szükségletei. A Townsend-i (1979) definíció azt mondja, hogy egy egyén akkor szegény, ha nincs elegendő erőforrása ahhoz, hogy a saját társadalma elfogadja őt. Azzal azonban nem számol, hogy valaki például (akár rendelkezik megfelelő erőforrásokkal, akár nem) nem kíván bizonyos, a társadalom által normálisnak tartott élelmiszert elfogyasztani, tevékenységet végezni (például napi egyszeri húsfogyasztás, színes televízió birtoklása, internethez való hozzáférés stb.).

A relatív szegénység számítás a korábbi fogyasztói kosár helyett egy relatív küszöböt alkalmaz. A viszonyítási alap itt a jövedelem és egy adott társadalom (ország) valamelyik jövedelmi középtérékének százalékában meghatározott szegénységi küszöb. Az abszolút szegénység számítás helyét – új európai ajánlások miatt (Eurostat 1998) – a relatív módszer veszi át. A relatív szegénység számítás egyik példája a korábban már említett, Eurostat által alkalmazott jövedelmi szegénység mutató is.

A relatív és a jövedelmekre építő módszerekre is találunk kritikákat a szakirodalomban. Förster et al. (2004) szerint az idők során a jövedelem egyre kevésbé megbízható módon jelzi előre a betöltött gazdasági pozíciót. Jonh Ede (2009) a relatív szegénység használatáról megfogalmazott kritikájában kiemeli, hogy ha mindenkinek megkétszereződik a jövedelme, a relatív szegénység nem csökken, hiszen a szegények száma nem változik; illetve, ha az alacsonyabb jövedelmek a többinél kisebb mértékben nőnek, mégis növekedhet a relatív szegénység, ha mindenki jövedelme emelkedik. Véleményem szerint a legfontosabb kritika, hogy a relatív szegénység számítás nem a valós nélkülözést, hanem a jövedelemegyenlőtlenségeket méri (Gábos–Szivós 2002). A relatív szegénység továbbá azt feltételezi, hogy minden társadalomban léteznek szegények, legyen az bármilyen jómódú (Hegedűs–Monostori 2005).

Az Európai Unió laeken-i indikátorrendszere alapvetően relatív szegénység-meghatározást alkalmaz, amely a nemzetközi összehasonlításokban leggyakrabban alkalmazott szegénységküszöbre, a mediánjövedelem 60%-ára épül (KSH 2008a).

A deprivációs jellegű mérőszámokban úttörőnek számít Townsend (1979) munkássága. Ferge (1984) így idézi Townsend munkáját: “az életszínvonalak nem egy, hanem több olyan rendszer működésétől függenek, amelyek forrásokat osztanak el egyének, családok,

munkacsoportok és közösségek között. Amikor pusztán a pénzjövdelmekre összpontosítanak, akkor megfélekednek azokról a – hagyományos és modern társadalmakban egyaránt kialakított – finom módozatokról, ahogyan ezek előnyöket nyújtanak és újraelosztanak”. Townsend munkássága óta kutatók Európa-szerte több deprivációs mérőszámot is bevezettek (például Havasi 2008, Spéder–Kapitány 2004, Eurostat 2012). A relatív depriváció mérésével pedig Hajdu (2011) munkássága foglalkozott. A relatív depriváció elmélete szerint az egyén saját jövedelmi helyzetét nem abszolút terminusokban értékeli, hanem egy kitüntetett csoport, az ún. referenciacsoport helyzetéhez viszonyítva (Medgyesi 1997).

A legújabb törekvések (EC 2010) a szegénységet egy többdimenziós jelenségként kezelik, amelyet nem lehet csak egy szemszögből vizsgálni. Az Európa 2020 célkitűzések egyike, hogy az Európai Unióban 2020-ig 20 millió fővel kell csökkenteni a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetettek számát. Ennek mérésére olyan mutatót dolgozott ki az Európai Bizottság, amelyben az minősül szegénynek/kirekesztettnek, akire három tényező közül legalább egy jellemző. A három tényező a jövedelmi szegénység (háztartása a mediánjövedelem 60% alatti egy főre eső jövedelemmel rendelkezik), súlyosan deprivált (kilenc deprivációs tényezőtől legalább 4 jellemző rá) vagy olyan háztartásban él, ahol alacsony a munkaintenzitás.

Förster et al. (2004) bevezetik az úgynevezett konzisztens szegénység (*consistent poverty*) fogalmát, amelyet mind a jövedelmi szegénység, mind a depriváltság teljesüléseként határoznak meg. Továbbá ők a jövedelmi szegénység mérésénél a nemzeti mediánjövedelem helyett bevezetik az EU-18 mediánjövedelméhez való viszonyítást. Förster et al. (2004) konzisztens szegénységről szóló koncepcióját továbbgondolt formában jelen tanulmány is alkalmazza.

A Förster et al. (2004) által alkalmazott megközelítést, miszerint nem egy adott ország mediánjövedelméhez viszonyítják a szegénységi küszöböt, hanem egy regionális, itt uniós középértékhez, magyar kutatók is alkalmazták korábban. Medgyesi (2001) tanulmányában vizsgálta a szegények országonkénti arányát az összeurópai jövedelemeloszlás mediánjának 60%-a szerint. Az egyes országok eltérő árszínvonalainak hatását az Eurostat által javasolt vásárlóerő-paritás alkalmazásával küszöbölté ki.

Jövedelmi szegénység Európában

A jövedelmi szegénység mutató a SILC-adatállományban háztartási szinten értelmezett mutató, tehát azt tekintjük szegény egyénnek, aki szegény háztartásban él. Szegény az a háztartás, ahol az egy fogyasztási egységre jutó³ jövedelem nem éri el a mediánjövedelem 60%-át.

Az 1. táblázat 29 EGT-ország valós szegénységi küszöbének, vásárlóerő-paritáson számolt szegénységi küszöbének és az Eurostat-módszer szerinti jövedelmi szegénység rátájának összehasonlítását teszi lehetővé. Magyarország a vizsgált országok között a hetedik

³ Egy fogyasztási egységre jutó jövedelem (*equivalised income*): OECD ekvivalencia skálával előállított egy főre jutó jövedelem, ahol az ekvivalens háztartásméret meghatározásánál 1-es súllyal szerepel a háztartásfő, 0,5-es súllyal szerepelnek a további felnőtt háztartástagok és 0,3-es súllyal a gyermekek.

legalacsonyabb szegénységi rátával rendelkező ország. Olyan nyugat-európai országok is magasabb szegénységi aránnyal rendelkeznek hazánknál, mint Nagy-Britannia, Németország, Belgium vagy Luxemburg. Azonban a szegénységi ráták mellett a szegénységi küszöbököt is meg kell vizsgálni.

1. táblázat

Szegénységi küszöb és a szegénységi ráta

Ország	Valós szegénységi küszöb, euró	Szegénységi küszöb vásárlóerő-paritáson, euró	Jövedelmi szegénység, %
Ausztria	12 371	11 036	12,1
Belgium	11 678	10 244	14,6
Bulgária	1 810	4 040	20,7
Ciprus	10 098	11 372	15,3
Csehország	4 235	6 067	9,0
Dánia	15 401	11 024	13,3
Egyesült Királyság	10 263	10 494	17,1
Észtország	3 436	4 930	15,8
Finnország	12 809	10 674	13,1
Franciaország	12 036	10 521	13,3
Görögország	7 178	7 743	20,1
Hollandia	12 175	10 890	10,3
Írország	11 929	10 067	16,1
Izland	10 992	11 423	9,8
Lengyelország	2 643	4 621	17,6
Lettország	2 722	3 992	21,3
Litvánia	2 436	3 935	20,2
Luxemburg	19 400	16 100	14,5
Magyarország	2 544	4 276	12,3
Málta	6 225	8 563	15,0
Németország	11 278	10 491	15,6
Norvégia	19 438	14 261	11,2
Olaszország	9 562	9 239	18,2
Portugália	5 207	6 192	17,9
Románia	1 222	2 462	21,1
Spanyolország	7 818	8 300	20,7
Svédország	11 825	10 606	12,9
Szlovákia	3 670	5 405	12,0
Szlovénia	7 036	8 220	12,7

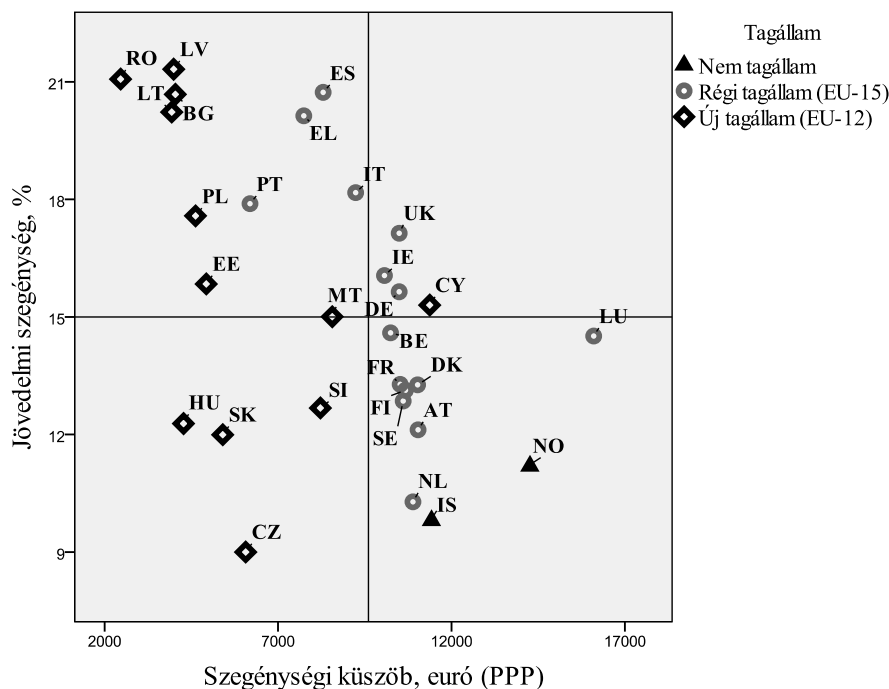
Forrás: saját számítások, SILC2010.

Magyarország és Ausztria két közel azonos szegénységi rátával rendelkező ország, viszont az szembetűnő, hogy a szegénységi küszöb még vásárlóerő-paritáson mérve is hazánkénak két és félszerese a szomszédos Ausztriában. Vajon az osztrák és a magyar népesség valóban azonos arányban szegény? Franciaországban tényleg magasabb a szegények aránya, mint Magyarországon? A legkiugróbb Luxemburg, ahol a vásárlóerő-paritáson megadott szegénységi küszöb a hazánkban tapasztalhatónak közel négyszerese, mégis több mint 2 százalékponttal magasabb a szegénységi arány.

Az elemzést szemléletesebbé teszi az országok elhelyezkedésének koordináta-rendszerben való megjelenítése. A 2. ábrán az EU-12 és EU-15-ök közötti eltérést elemzem, de a nem uniós EGT-országokat is megjelenítem.

2. ábra

Szegénységi küszöb (euró, PPP) és jövedelmi szegénység

Forrás: saját szerkesztés, SILC2010.

A 2. ábra megkülönböztetve jelöli a régi és az új tagállamokat. Ezzel szeretnék rávilágítani arra az eltérésre, amely a gazdaságilag fejlettebb régi tagállamok és a később csatlakozott országok között tapasztalható. A két országcsoport eltérő tulajdonságokat mutat a két vizsgált dimenzió mentén. A függőleges, szegénységi küszöb szerinti határoló vonal – néhány kivételtől eltekintve – jól elkülöníti a két országcsoportot. A régi tagállamok közül a szegénységi küszöb dimenzió mentén leszakadni látszik Görögország, Portugália és Spanyolország, ahol a vásárlóerő-paritáson számított szegénységi küszöb a többi tagállamtól elmarad. Magyarország, Szlovákia és Csehország egymáshoz hasonló helyzete tűnik még ki, ahol a szegénységi ráta a régi tagállamok többségétől elmarad, azonban a szegénységi küszöb az új tagállamoknak megfelelően alacsony.

A jövedelmi szegénység és a vásárlóerő-paritáson számított nemzeti mediánjövedelem 60%-a között szignifikáns, de gyenge lineáris kapcsolat van ($p=0,006$; $r=-0,494$). A negatív irányú kapcsolat megfelel várakozásainknak, hiszen minél gazdagabb egy ország (magasabbak a jövedelmek), annál alacsonyabb lesz a szegénységi ráta. Azonban elvárásainknak talán egy sokkal erősebb lineáris kapcsolat felelt volna meg.

A jövedelmi szegénység és a jövedelemegyenlőtlenségi mutatók közötti összefüggés elemzése

Véleményem szerint a jövedelmek eloszlása, elsősorban a medián alatti jövedelmek eloszlása magyarázza az egyes országok várttól eltérő szegénységi rátáját. A nagy jövedelmkülönbségek ezek szerint magas szegénységi aránnyal járnak együtt. A jövedelmkülönbségek meglátásom szerint két irányból is befolyásolják a ráta alakulását. A magas jövedelmek nagy száma a normál eloszláshoz (Gauss-eloszlás) képest megemeli a mediánjövedelmet, így nagyobb arányban lesznek azok, akik annak 60%-a alá kerülnek. Fordított helyzetben, ha egy országban sokan rendelkeznek kiugróan alacsony jövedelemmel, akkor kiugróan magas lesz azoknak az aránya, akiknek a jövedelme nem éri el a szegénységi küszöböt. Mindkét szélsőséges esetben a szegénységi ráta elméleti maximuma 50%. A szegénységi ráta akkor veheti fel az elméleti minimum, azaz 0% értéket, amennyiben a társadalom szegényebb felében a jövedelmek eloszlása legalább annyira egyenletes, hogy senkinek sem alacsonyabb a jövedelme a mediánjövedelem 60%-ánál (ettől a teljes társadalmon belül még lehetnek nagyok a jövedelmkülönbségek). Az elméleti okfejtés másik fontos megállapítása, hogy a mediánjövedelem mértéke nem, csakis az az alatti eloszlás módosítja a szegénységi arányt. Mivel azt feltételezem, hogy a szegénységi arány és a szegénységi küszöb közötti inkonzisztencia oka a nemzeti jövedelmek eloszlásában keresendő, ezért a következőkben megvizsgálom, hogy a jövedelemegyenlőtlenségek mérőszámai milyen összefüggésben vannak a szegénységi aránnyal. Kérdés, hogy a nagy jövedelmkülönbségek miatt magas szegénység arány valóban megfelelő eszköz-e a szegénység megítéléséhez.

A jövedelmkülönbséget az egy főre jutó háztartási jövedelemből számítom, tehát ugyanazt az adatot használom, amely alapján a jövedelmi szegénység mutató készült. Mivel az országon belüli jövedelemegyenlőtlenségekre vagyok kíváncsi, nem számít, hogy a valós vagy a vásárlóerő-paritáson számított jövedelmekkel dolgozom.

Elsőként a kapott korrelációs együtthatókat mutatom be. A 2. táblázatban nyolc különböző jövedelemegyenlőtlenségi mérőszám jövedelmi szegénységgel való korrelációját mutatja. A vizsgálatba bevont 29 EGT-ország tekintetében a jövedelmi szegénység aránya a vizsgált jövedelemegyenlőtlenségi mutatók mindegyikével erősen szignifikáns lineáris kapcsolatban van ($p < 0,01$). A korrelációs együtthatók közül hetet erős kapcsolatra utalónak ($r > 0,7$), egyet pedig pedig közepes erősségűnek ítélek ($r = 0,615$).

2. táblázat

A jövedelmi szegénység és a jövedelemegyenlőtlenségi mutatók korrelációs együtthatói

	Relatív szórás	Decilis-távolság	Decilis-hányados	Kvintilis-hányados	Decilis-eloszlás	Éltető-Frigyes	Robin Hood	Gini
Jövedelmi szegénység	0,615*	-0,944*	0,748*	0,908*	-0,770*	0,887*	0,892*	0,851*

* $p < 0,01$ (2-oldali próba). $N = 29$.

Forrás: saját számítások, SILC2010 és Eurostat.

A kvintilishányados-mutatót azért részesítik előnyben a kutatók a decilishányados-mutatóval szemben, mert kevésbé érzékeny a kiugró értékekre. Véleményem szerintem ez a különbség magyarázza a lényegesen erősebb korrelációt ($r = 0,908$) a kvintilishányados esetén. Erős pozitív irányú a kapcsolat az Éltető-Frigyes- és a Robin Hood-mutatókkal is,

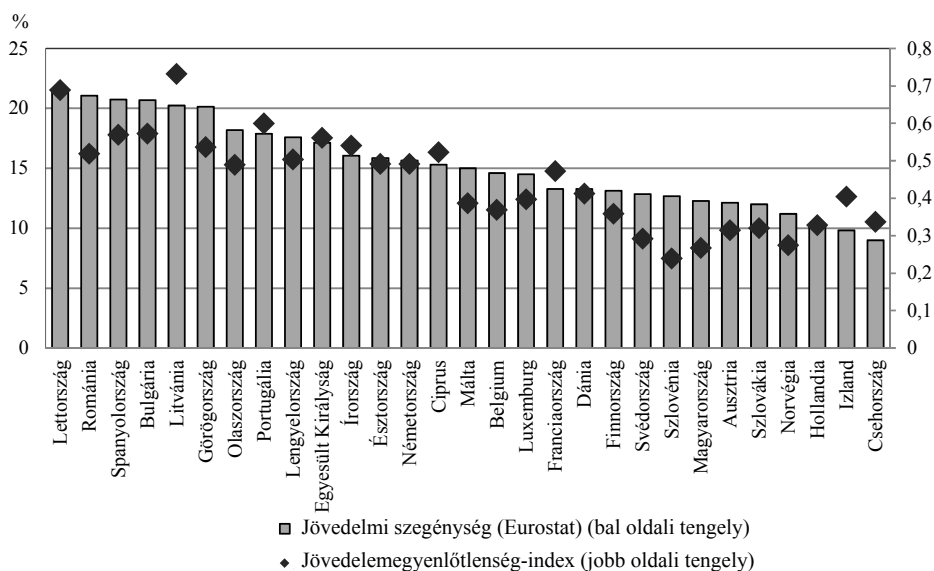
tehát minél nagyobb az átlag fölötti jövedelemből élők átlagjövedelmének az átlag alattiak átlagjövedelmének százalékban kifejezett értéke (Éltető–Frigyes), illetve minél nagyobb részt kell az átlag fölötti élők jövedelméből átcsoportosítani a szegényebbek javára a teljes jövedelmi egyenlőség megvalósulásához (Robin Hood), annál nagyobb méreteket ölt a szegénységi ráta is. A Gini-mutató az egyetlen átvett adat az Eurostat adatbázisából, ez az érték szintén erős pozitív irányú lineáris korrelációt ($r=0,851$) mutat a jövedelmi szegénység arányával.

A decilistávolság és a deciliselozslás mutatókkal negatív irányú erős lineáris kapcsolatot figyelhetünk meg. Minél nagyobb részét teszi ki az alsó decilis értéke a felső decilis értékének (decilistávolság), annál kisebb értéket vesz fel a szegénységi ráta, illetve a legszegényebbek, tehát az alsó decilis minél nagyobb mértékben részesül az összjövedelemből (deciliselozslás), annál kisebb szegénységi rátát tapasztalunk. A negatív irányú kapcsolatok is azt igazolják, hogy minél magasabbak a jövedelemegyenlőtlenségek egy országban, annál magasabb a szegénységi ráta. Ezt az összefüggést támasztja alá az is, hogy a jövedelmek relatív szórásának növekedése a szegénységi ráta növekedésével jár együtt, vagyis minél nagyobb mértékben ölt a jövedelmek egyenlőtlensége, annál magasabb a szegénységi arány.

A fenti eredmények alapján azt a következtetést vonom le, hogy az Eurostat által használt szegénységi mutató inkább egy jövedelemegyenlőtlenségi mérőszám lehetne, így a szegénység mértékéről kevésbé szolgál megfelelő információval. A grafikus szemléltetés kedvéért bevezetek egy összevont jövedelemegyenlőtlenség indexet, amelyben a nyolc felsorolt mutató sztenderdizálva és azonos súllyal szerepel.⁴

3. ábra

Jövedelmi szegénység és a jövedelemegyenlőtlenség-index

Forrás: saját szerkesztés, SILC2010.

4 Az eljárást a statisztikailag az adatok szóródás terjedelmre történő sztenderdizálásának tekinthetjük. $I_i = (x_i - x_{\min}) / (x_{\max} - x_{\min})$.

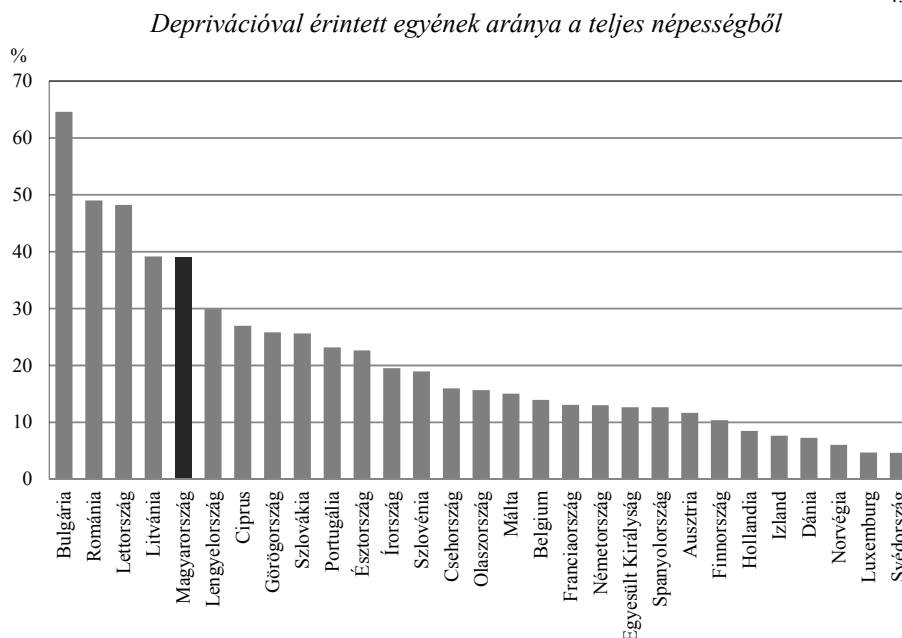
A 3. ábra a szegénységi arány függvényében mutatja a jövedelemegyenlőtlenségi index alakulását. Magyarország a vizsgált 29 európai ország közül az index értéke szerint a második legkisebb jövedelemegyenlőtlenséggel rendelkező ország. Feltételezem, hogy a valóban szegény országokat a kis jövedelemkülönbségek miatt az Eurostat módszertan kevésbé szegénynek mutatja be. Például Lengyelországban, ahol a vásárlóerő-paritáson számított szegénységi küszöb (4621 euró) közel azonos, mint Magyarországon (4276 euró) közel azonos szegénységi arányt várnánk. Az eltérést a nagyobb jövedelemegyenlőtlenség magyarázza. Ugyanez az összefüggés figyelhető meg Észtország, Bulgária és Litvánia esetében is. Ezekben az országokban rendre 4930 euró, 4040 euró és 3935 euró a korrigált szegénységi küszöb. A relatíve nagyobb jövedelmi különbségek miatt azonban a szegénységi arány Magyarországhoz képest magasabb. Magyarország az Eurostat szerint azért tűnik alacsony szegénységi rátával rendelkező országnak, mert hazánkban Európához képest kifejezetten alacsonyak a jövedelmi különbségek. Ezek az adatok alátámasztják, hogy az Eurostat jövedelmi szegénységi mutatóra erős hatást gyakorol a nemzeteken belüli jövedelemeloszlás.

Az előzőekből következik, hogy annak érdekében, hogy meg tudjam ítélni a szegénységi arány és a szegénységi küszöb valódi összefüggését, a jövedelemegyenlőtlenségek hatását ki kell szűrni a két tényező kapcsolatából. A kezdetben szignifikáns ($p=0,006$) összefüggés a parciális hatás kiszűrése után jelentősen romlott ($p=0,101$) olyannyira, hogy így lineáris összefüggés már nem is igazolható. Ez arra utal, hogy az Eurostat-módszer szerinti szegénységi küszöb és a szegénységi arány között a jövedelemegyenlőtlenségek generálnak együttjárást. Így kijelenthető, hogy az elvárt összefüggést, miszerint minél magasabb jövedelemmel rendelkezik egy ország, annál kevesebb a szegény, az Eurostat-módszer nem hozza. Az Eurostat által használt jövedelmi szegénység mutató tehát nem a szegénységet vagy a valós nélkülözést, hanem inkább a nemzeteken belüli jövedelemegyenlőtlenségeket méri. Ezt az állítást a jövedelemegyenlőtlenségi mutatókon keresztüli bizonyításon túl a továbbiakban igazolni fogom a nélkülözés elemzésén keresztül is.

Depriváció

Az Eurostat deprivációs mutatója a háztartás anyagi nehézségeit, illetve bizonyos tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottságát vizsgálja. Egy egyén akkor minősül depriváltnak, ha háztartásában a kilenc tényezős deprivációs mutató legalább három tényezője jellemző. A mutatóval a későbbiekben részletesen foglalkozom. A módszertan alkalmazásához a SILC-adatállomány biztosít minden szükséges adatot. A 4. ábrán látható, hogy Magyarország a deprivációs mutató alapján a negyedik legmagasabb deprivációs aránnyal rendelkező EGT-ország, míg, ahogy korábban láthattuk, a jövedelmi szegénység mutató alapján a rangsor előkelő részén foglal helyet.

4. ábra

Forrás: saját számítások, SILC2010.

A 4. ábrán szemléltetett deprivációs mutatót (Eurostat) összevetve a jövedelmi szegénység mutatóval kiderül, hogy a jövedelmi szegények és a depriváltak között jelentős eltérés tapasztalható. A jövedelmi szegények 56,9%-a nem deprivált, illetve a deprivációs mutató alapján nélkülözők 60%-a jövedelmüket tekintve nem minősül szegénynek Európa 29 országában. E két fogalom különösen az EU-15 tagállamaiban esik távol egymástól, ahol a jövedelmi szegények 64%-a nem deprivált (EU-12-ben ugyanez 32%). A depriváció és a jövedelmi szegénység mutató összevetése bizonyítja, hogy az Eurostat-módszer szerinti szegénység nagyobb része, elsősorban a régi tagállamokban valójában nem nélkülöző.

A jövedelmi szegénység mutatónál azt a kritikát fogalmaztam meg, hogy túlságosan erős összefüggés figyelhető meg a mutató és a jövedelemegyenlőtlenség mérőszámok között. Ezért szükségesnek tartom ugyanannak a vizsgálatnak alávetni a deprivációs mutatót is, mint korábban a jövedelmi szegénység mutatót. Az eredményeket a 3. táblázat mutatja be. A nyolc jövedelemegyenlőtlenség mutató közül hárommal nem mutatható ki szignifikáns lineáris összefüggés. A másik öt korrelációs együttható mindegyike esetén, a kis mintaelemszámra való tekintettel, közepesnél gyengébb ($r < 0,6$) kapcsolatot tapasztalunk. Az eredmény, tekintve, hogy az összesített jövedelemegyenlőtlenségi index és a deprivációs mutató korrelációs együtthatója ($r = 0,508$) jóval elmarad a jövedelmi szegénység és jövedelemegyenlőtlenségi index korrelációs együtthatójától ($r = 0,833$), megnyugtató számomra. A deprivációs mutatóra a jövedelmi szegénység mutatóhoz képest kisebb hatással vannak a jövedelemegyenlőtlenségek.

3. táblázat

A jövedelmi szegénység és a jövedelemegyenlőtlenségi mutatók korrelációs együtthatói

	Relatív szórás	Decilis-távolság	Decilis-hányados	Kvintilis-hányados	Decilis-eloszlás	Éltető-Frigyes	Robin Hood	Gini
Deprivációs mutató	nincs kapcsolat	-0,593*	nincs kapcsolat	0,530*	nincs kapcsolat	0,554*	0,539*	0,557*

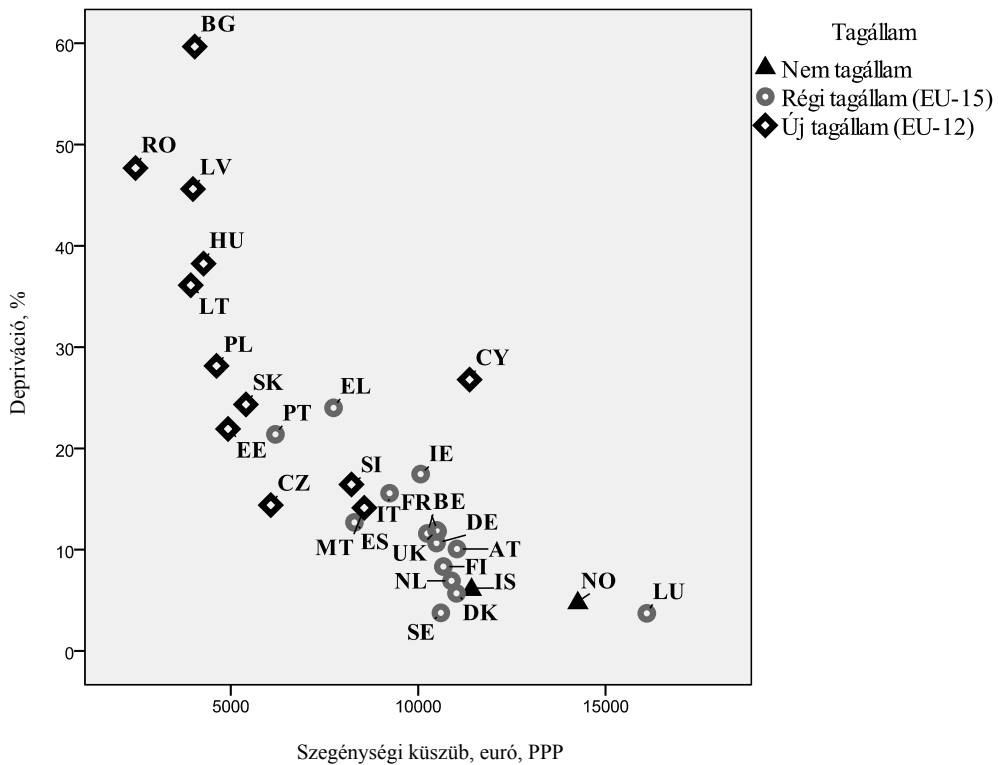
*. $p < 0,01$ (2-oldali próba). $N=29$.

Forrás: saját számítások, SILC2010.

A 2. ábra mintájára megvizsgálom a deprivációs mutató és a vásárlóerő-paritáson számított szegénységi küszöb közötti kapcsolatot is. A korrelációelemzés segítségével az előre várható eredményre jutottam, miszerint az ország jövedelmi helyzetének javulásával a nélkülözők aránya csökken. Ezt vizuálisan az 5. ábra mutatja be, amit érdemes a 2. ábrával összevetni. Láthatjuk, hogy a depriváció és a szegénységi küszöb (azaz mediánjövedelem) között jóval meghatározóbb kapcsolat áll fenn, mint a jövedelmi szegénységi mutató esetén. A kapcsolat még az alacsony elemszám figyelembevételével is erősnek mondható ($r = -0,810$; $p < 0,01$; $N=29$).

5. ábra

A szegénységi küszöb (euró, PPP) és a deprivációs mutató (Eurostat) együttmozgása

Forrás: saját szerkesztés, SILC2010.

Új szegényszámitási módszer bevezetése

Az Eurostat által a szegénység kiterjedtségére használt mutatót európai összehasonlításra a jövedelmek eltérő eloszlása miatt alkalmatlannak találtam. Továbbá a deprivációs mutató segítségével mért szegénységi arányok egészen más képet mutatnak Európáról, mint a jövedelmi szegénységi arányok. Megvizsgálva a két mutatót, arra a következtetésre jutottam, hogy a deprivációs mérőeszköz valóságosabb képet ad az európai szegénységről, a valós nélkülözést jobban mutatja. Viszont az Eurostat szerinti deprivációs mutató is kifogásolható néhány szempontból, ezért azt kiegészítettem az általam szükségesnek tartott tartalommal.

Új deprivációs mutató

Az Eurostat által alkalmazott deprivációs mutató elemeit egyesével megvizsgálva a gyakorisági megoszlásokból kiderül, hogy a telefonkészülék anyagi okok miatti nélkülözése már marginális Európában. A 29 vizsgált országban az anyagi okok miatt telefonnal nem rendelkező háztartások aránya mindössze 1,1%. Több országban egyetlen egy olyan háztartás sincs a mintában, ahol nem engedhetik meg maguknak a telefonkészüléket. Így arra a következtetésre jutottam, hogy a mobiltelefonnal vagy telefonnal való rendelkezés többé már nem alkalmas ismertetőjele a szegénységnek. Így a telefon hiányát önálló tényezőként nem szerepeltettem az új deprivációs mutatóban. Hasonló a helyzet a televízió és a mosógép esetén is.

Az Eurostat deprivációs mutatójában nem szerepel viszont, hogy számítógéppel rendelkezik-e a háztartás. Ez meglátásom szerint az információs társadalom korában fontos tartós fogyasztási cikk a szegénység megítélésékor. Az elektronikus szolgáltatások bővülésének eredményeképpen (gondoljunk csak például bevásárlásra, ügyintézésre vagy adóbevallásra) sokkal inkább tekinthető nélkülözőnek, illetve kirekesztettnek egy olyan háztartás, amely nem engedheti meg magának egy számítógép megvásárlását. A számítógép hiánya véleményem szerint növeli az elszegényedés kockázatát, gondoljunk csak az állás-hirdetésekre, amelyek legszélesebb körben a világhálón találhatóak meg, illetve arra, hogy mennyi szolgáltatás és termék érhető el ingyenesen vagy olcsóbban a hagyományos értékesítéshez képest. Ma Európában ez a probléma jelentősebb méreteket ölt (2010-ben a háztartások 6,7%-a anyagi okok miatt nem jut számítógéphez), mint a többi vizsgált tartós fogyasztási cikk hiánya együttvéve, és valóban vízválasztó tényező lehet a nélkülözés megítélésében. Ezért ezt a mutatót beépítettem az új deprivációs mutatóba.

A társadalom által jellemzően birtokolt javak időről időre változnak, így természetes módon a deprivációs mutatónak is változnia kell. Townsend (1979) deprivációs mutatójában a 12-ből az egyik tényező még például a hűtőszekrény hiánya volt. Harminc évvel később Európában már nem ez a tényező jelenti a nélkülözést annak ellenére, hogy máshol, például Afrikában vagy Indiában még valószínűleg használnánk ezt a tényezőt. A társadalmak jólétének növekedésével egyre magasabb igényszintek jelentik a deprivált állapotot. Az új mutatóban tehát az a háztartás kap deprivációs pontszámot, ahol a négy tartós fogyasztási cikk közül (telefon, televízió, mosógép, számítógép) legalább egyet nem engedhet meg magának a háztartás. Így három régi önálló deprivációs tényező összevonásával, illetve kiegészítésével hoztam létre egy új tényezőt.

A szubjektív szegénységérzeten alapuló mutatók használata véleményem szerint nemzetközi összehasonlításban veszélyes és félrevezető lehet, ezért különös körültekintéssel kell eljárni alkalmazásukkor. Például a „képes-e a háztartás a szokásos kiadásai fedezésére?” egy SILC-ből nyerhető adat, ahol 1 (nagyon nehezen) és 6 (könnyedén) skálán jelölhették a válaszadók az ezzel kapcsolatos nehézségeiket. A kérdés a Havasi (2008) módszer „a háztartásnak hó végére rendszeresen elfogy a pénze” kérdéshez áll nagyon közel. Annak ellenére, hogy a kérdésre adott válasz szubjektív mérlegelésen alapul, beépítettem azt az új deprivációs mutatómba. Ezt oly módon tettem, hogy csak a nagyon nehezen (1) jelölése esetén kapott a háztartás egy deprivációs pontszámot. Ezzel próbáltam a *mérték* szubjektív eltéréseit valamelyest kiküszöbölni.

Az adatok elérhetősége nagymértékben meghatározza, hogy milyen tényezőkkel lehet dolgozni. Az olyan tényezőkből, melyek saját mérlegelésem és a szakirodalom szerint is megfelelők a depriváció mérésére, illetve a SILC-adatállományban is rendelkezésre állnak az adatok, megalkottam egy új deprivációs mutatót. Utalva az alkalmazhatóság földrajzi és időbeli dimenzióira, a mutatót EU2010 deprivációs mutatónak nevezem el. Ennek elemeit a 4. táblázatban foglaltam össze.

4. táblázat

Az EU2010 deprivációs mutató tényezői

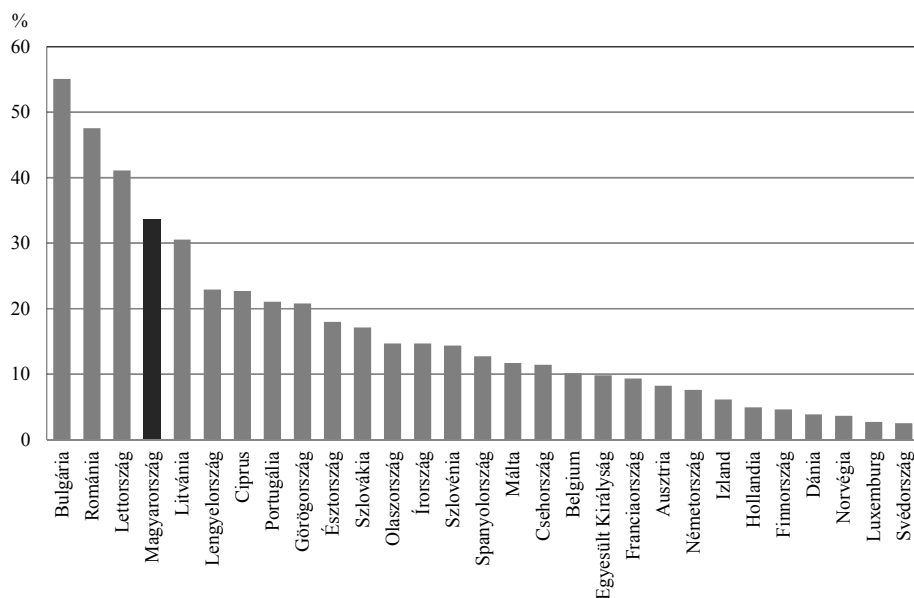
Dimenzió	Új deprivációs modell tényezői
Lakás állapota	Jellemző-e a következő problémák valamelyike az Ön lakhelyére? Beázó tető; vizesedő fal, padló vagy alap; penészedő ablakkeretek vagy padló.
Fűtés/hűtés	Képes-e a lakásában megfelelő hőmérsékletet tartani (anyaghiány miatt)?
Beltéri higiénia	Van-e zuhanyzó vagy kád a lakásban? vagy Van-e beltéri WC a lakásban?
Számlaelmaradások	Előfordult-e az elmúlt évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a lakbért, lakástörlesztést, közös költséget? vagy Előfordult-e az elmúlt évben, hogy pénzhiány miatt nem tudták befizetni a közüzemi díjakat?
Táplálkozás	Megengedhetik-e maguknak, hogy minden második nap húst vagy halat (vagy vegetáriánus megfelelőjét) fogyasszanak?
Személyautó	A következő tartós fogyasztási cikkek közül van-e olyan, amit anyagi okok miatt nem tud megvenni a háztartás? Személyautó.
Egyéb tartós fogyasztási cikkek	A következő tartós fogyasztási cikkek közül van-e olyan, amit anyagi okok miatt nem tud megvenni a háztartás? Telefon, televízió, mosógép, számítógép.
Nehéz megélhetés	A háztartás összes jövedelme elegendő-e a megélhetés biztosításához, vagyis tudják-e fedezni a szükséges kiadásait?
Egyéb	Megengedhetik-e maguknak, hogy egy hétre elmenjenek nyaralni? vagy Képes-e a háztartás a váratlan kiadások önerőből történő fedezésére?

Forrás: saját szerkesztés.

Az EU2010 deprivációs mutató szerint azt az egyént tekintem deprivátnak, akinek a háztartása a 4. táblázat tényezői szerint legalább három deprivációs pontszámmal rendelkezik. Az így számított nélkülözők arányát országonként a 6. ábra mutatja be.

6. ábra

Depriváltak aránya a teljes népességből az EU2010 deprivációs mutató alapján

Forrás: saját számítások, SILC2010.

A vizsgálatba bevont országok között csak kismértékű sorrendi változás történt az EU által használt deprivációs mutatóhoz képest. Az új deprivációs mutató összeurópai szinten valamivel alacsonyabb mértékű nélkülözést jelez, a depriváltak aránya a teljes népességből 18-ról 15%-ra csökkent a korábbi értelmezéshez képest. Magyarország az EU2010 deprivációs mutató alapján is a negyedik legmagasabb rátával rendelkező ország, viszont a nélkülözők aránya 38-ról 34%-ra csökkent. Az új deprivációs mutatótól azt várom, ha kismértékben is, de pontosítja a nélkülözési arányok alakulását. Az 5. táblázat az Eurostat és az EU2010 deprivációs mutató közötti különbségeket mutatja be.

5. táblázat

Az Eurostat-féle és az EU2010 deprivációs mutató tényezői

Ssz.	Régi deprivációs mutató (Eurostat)	Ssz.	EU2010 deprivációs mutató
1	Áru-, lakáshitel vagy rezsitartozás	1	Áru-, lakáshitel vagy rezsitartozás
2	Automata mosógép	2	Automata mosógép, vagy színes televízió, vagy telefon, vagy számítógép
3	Színes televízió		
4	Telefon (mobil vagy vezetékes)		
5	Személyautó	3	Személyautó
6	Évente egy hét nyaralás	4	Évente egy hét nyaralás vagy váratlan kiadások fedezése
7	Váratlan kiadások fedezése		
8	Kétnaponta húsfogyasztás	5	Kétnaponta húsfogyasztás
9	Lakás megfelelő fűtése	6	Lakás megfelelő fűtése
		7	Beltéri higiénia
		8	Lakás állapota
		9	Nehéz megélhetés

Forrás: saját szerkesztés.

Jövedelmi szegénység az EU-27 mediánjövedelme alapján (EU-szegénység)

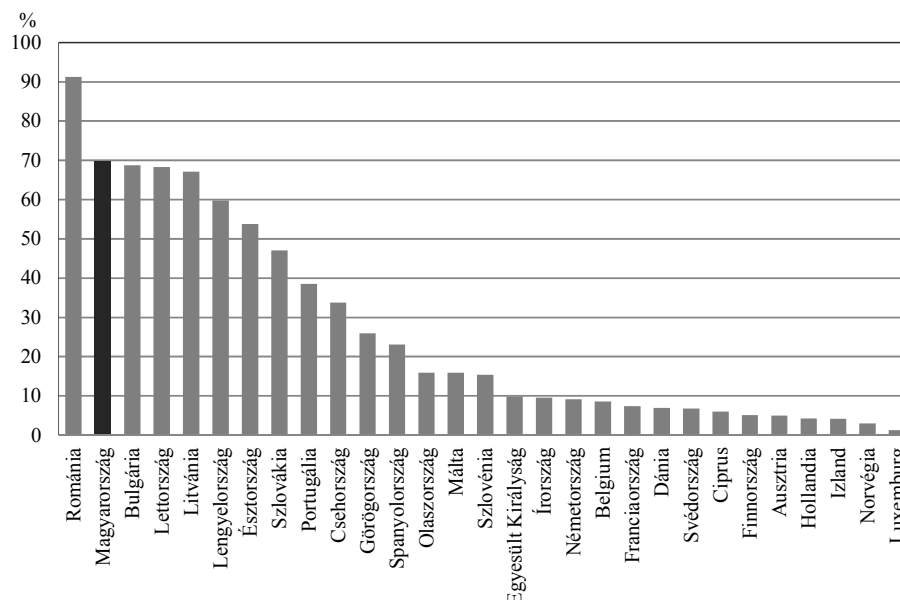
A deprivációs mutató kizárólagos alkalmazása is kritikára adhat okot. A nélkülözők jövedelmeit vizsgálva azt tapasztaltam, hogy szélsőséges esetben egy háztartás akár 40 000 euró (PPP) egy főre eső éves jövedelemmel is lehet deprivált. A hasonló eseteket kiugró adatként kezeltem, amiket mindenképpen ki kell szűrni a szegénység definícióból. Ennek érdekében továbbra is javaslom egy jövedelmi szempontú mérés használatát is, aminek az európai összehasonlíthatóság érdekében vásárlóerő-paritáson kell alapulnia.

A másik feltételezés, amiért úgy gondolom, hogy szükséges új szegénységmutató bevezetése a föderáció irányába haladó integrációra vezethető vissza. Európa a 21. században a telekommunikáció hihetetlen mértékű fejlődése, az áruk, a tőke és a munkaerő szabad mozgása révén olyan kicsi, hogy már nem életszerű, hogy a nemzeteket egymástól független rendszerekként vizsgáljuk, a benne élőket kizárólag a nemzettársaikhoz hasonlítsuk. A nemzeti mediánjövedelemhez viszonyított szegénységi küszöb mellett kiállók a relatív szegénységértelmezéssel indokolják a módszer jogosságát. Azonban a relatív értelmezést nehezen lehet a határok nélküli tagállamok területére lehatárolni akkor, amikor az Európai Unió (illetve az Európai Gazdasági Térségen) belüli könnyű mobilitás miatt nagyon is érezzük szomszédjaink tőlünk eltérő életszínvonalát. Ebben az európai kontextusban az Eurostat által alkalmazott relatív szegénységmérés, ahogy arra korábbi elemzéseim is rávilágítanak, elrejtik a valóban nélkülöző családokat és egyéneket, valamint szegénynek tüntetnek fel olyan háztartásokat, akik – legalábbis a mi kelet-európai (illetve magyar) nézőpontunkból – semmilyen anyagi nehézségekkel nem küszködnek.

Éppen ezért a relatív szegénységi küszöb alap gondolatát nem, csak annak kontextusát módosítva a szegénységméréshez az EU-27 mediánjövedelmének 60%-ában húztam meg a szegénységi küszöböt. Az elemzéshez az Eurostat árszínvonal-adataival számoltam és az egy fogyasztási egységre jutó rendelkezésre álló jövedelmeket vettem alapul. Az EU-27 mediánjövedelme így 14 560 euró (PPP), ennek 60%-a 8736 euró (PPP). Az ez alatti egy főre eső jövedelemmel rendelkező háztartások szegények. A magyar jövedelmeket az árszínvonal-hatás majdnem megkétszerezi; a 8736 euró (PPP) éves jövedelem 5202 euró valós jövedelmet jelent Magyarországon. Ez árfolyamtól függően forintra átszámítva megközelítőleg 130 ezer forintos havi egy főre jutó jövedelmet jelent. Az így előállított szegénységi arányokat a 7. ábra mutatja be. Erre a továbbiakban EU-s (jövedelmi) szegénységként hivatkozok.

7. ábra

*Jövedelmi szegénység az EU-27 mediánjövedelmének 60%-a alapján,
vásárlóerő-paritáson számítva*

Forrás: saját számítások, SILC2010.

A 7. ábrán Magyarország a második legmagasabb, 70%-os szegénységi rátával rendelkező ország, míg az eredeti jövedelmi szegénység mérőszámmal a 7. legalacsonyabb szegénységi rátával rendelkező ország volt. Fontos észrevenni, hogy az új szegénységi küszöb alkalmazása során felállt sorrend csak kismértékben tér el a deprivációs mutatóval nyert eredményektől, ahol Magyarország a 4. legmagasabb aránnyal rendelkezett. A szoros összefüggést bizonyítja a korrelációs együttható értéke is ($r=0,878$; $p<0,01$; $N=29$). Ez alátámasztja, hogy az új EU-s jövedelmi szegénység és az EU2010 depriváltság egymáshoz közel álló fogalmak, hasonló eredményre vezetnek.

Az új szegénységmutató bevezetése

Az új szegénységi mutató egyik eleme az EU jövedelmi szegénység és a deprivációs mutató együttes teljesülése. Ezzel a módszerrel szűröm ki a depriváltak közül a kiugróan magas jövedelemmel rendelkezőket. Tehát szegénynek tekintem egyrésztől azt, aki a következő paraméterekkel rendelkezik:

$$D_{\delta} \geq 3 \text{ és } I_e < 0,6Me_{EU},$$

ahol D_{δ} = egy egyén deprivációs összpontszáma; $0 \leq D_{\delta} \leq 9$, I_e = egy háztartás egy fogyasztási egységre jutó ekvivalens jövedelme vásárlóerő-paritáson, Me_{EU} = EU-27 mediánjövedelme (PPP).

Így a depriváltak közül kiszűrtem azokat, akik bár depriváltak számítanak, azonban jövedelmük mértéke egyáltalán nem indokolja azt. Azonban hiányosság marad az, hogy

ez a definíció negligálja azokat a háztartásokat, ahol a jövedelem nagyon alacsony⁵, de valamilyen oknál fogva mégsem került a háztartás a depriváltak közé. Őket közelebből is megvizsgáltam. Egy tipizált példa egy ilyen háztartásra: a tartós fogyasztási cikkek iránti igény nem vagy alig jelenik meg (elsősorban idősek), rezszi/lakbér befizetése prioritást élvez, vagy saját tulajdonú, hitel nélküli ingatlanban él a háztartás, tehát nem fordul elő hátralék, hús kerül az asztalra a megadott gyakorisággal (akár saját előállítású). Ilyen háztartásokban inkább a nyaralások maradnak el anyagi okok miatt, és a lakás befűtése okoz anyagi nehézséget. Az ilyen háztartás nem minősül deprivátnak a deprivációs mutató szerint, mert a deprivációs pontszáma mindössze kettő. A rendkívül alacsony egy főre jutó jövedelem miatt azonban indokolt a hasonló háztartások szegénynek minősítése. Ezért új jövedelmi küszöböt vezetek be, amelyet a vásárlóerő-paritáson számított EU-27 mediánjövedelem 30%-ában határozok meg.

A végső definíció szerint szegénynek tekintem azt, aki nagyon alacsony jövedelmű háztartásban él, vagy deprivált, de jövedelme mérsékelt. Vagyis ahol az alábbi feltétel teljesül:

$$I_e < 0,3Me_{EU}$$

vagy

$$D_6 \geq 3 \text{ és } I_e < 0,6Me_{EU},$$

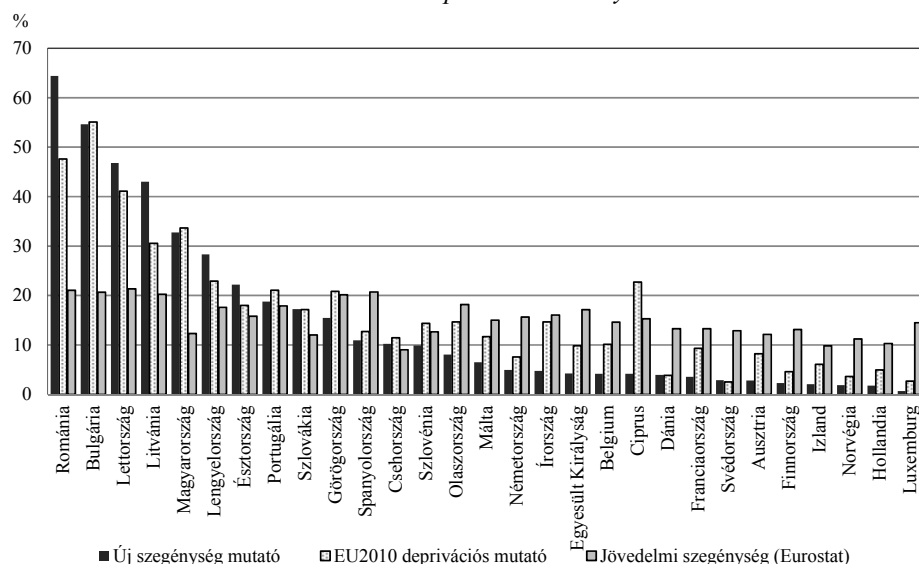
ahol D_6 = egy háztartás deprivációs összpontszáma; $0 \leq D_6 \leq 9$, I_e = egy háztartás éves egy fogyasztási egységre jutó ekvivalens jövedelme vásárlóerő-paritáson, Me_{EU} = EU-27 mediánjövedelme (PPP).

Az így kialakult szegénységi arányokat, valamint az EU által használt jövedelmi szegénység és depriváció alapján mért arányok összehasonlítását a 8. ábra szemlélteti. A grafikon az új szegénységsszámítási módszer szerint rendezi sorrendbe az európai országokat. Magyarország az új módszer alapján az 5. legmagasabb szegénységi aránnyal (33,7%) rendelkező ország. Az új módszer segítségével létrejött arányok nem meglepő módon, a deprivációs mutató eredményeivel vannak szoros kapcsolatban, hiszen lényegében annak eredményeit pontosítják. A sorból kiugrik Ciprus és Írország esete, ahol a két mutató közötti eltérés a legnagyobb. Ezekben az országokban kiugró azon esetek száma, ahol a depriváltság nem jár együtt alacsony jövedelemmel. Az ábrából az is kitűnik, hogy az új szegénységmutató és az Eurostat jövedelmi szegénységi mutató semmilyen együttmozgást nem mutat.

⁵ A nagyon alacsony kifejezést a későbbiekben a vásárlóerő-paritáson számított EU mediánjövedelem 30%-ában határozom meg. Ez a nagyon alacsony jövedelem Magyarországon megközelítőleg havi 65 000 forint egy főre eső jövedelemnek felel meg.

8. ábra

Az új szegénységi arány összevetése a jövedelmi szegénység (Eurostat) és az EU2010 deprivációs aránnyal

Forrás: saját számítások, SILC2010.

Összegzés

Elemzéseim rávilágítottak arra, hogy az Eurostat jövedelmi szegénység mutatója a jövedelemegyenlőtlenségi mutatókkal erős szignifikáns lineáris kapcsolatban van. Ez is megerősíti, hogy a szegénységmérés módszertanának módosítására van szükség ahhoz, hogy a jelenséget pontosabban leírassuk, és azokat soroljuk a szegények csoportjába, akik valóban nélkülöznek. Ehhez olyan mutató bevezetésére van szükség, ahol a nélkülözés mérése is szerepet kap a jövedelmi helyzet mellett.

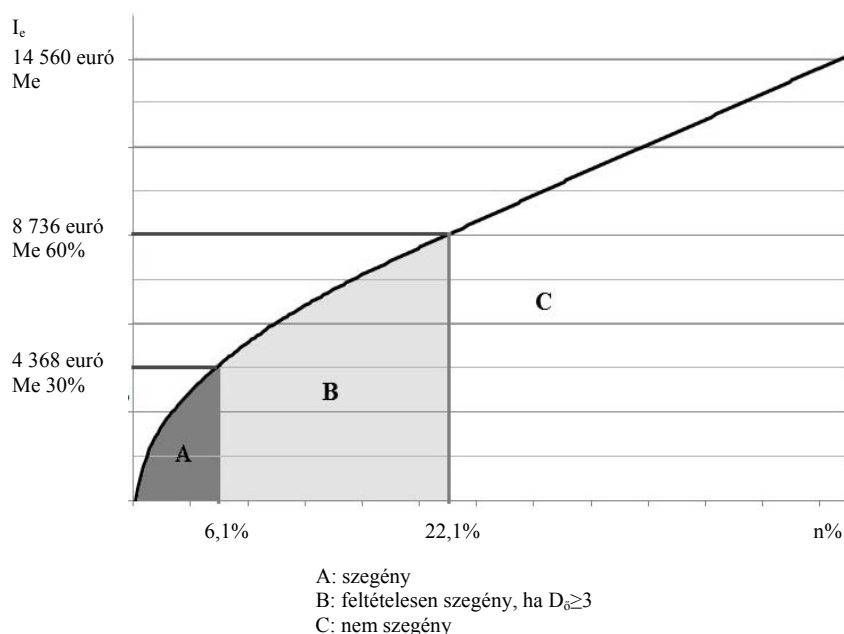
Eredményeim azt mutatják, hogy az Eurostat által meghatározott szegénység hatalmas különbségeket fed el. A két szélső példát összevetve, vásárlóerő-paritáson számolva, Luxemburgban 16 100 euró (PPP) a szegénységi küszöb, míg Romániában a szegénységi küszöb mindössze 2462 euró (PPP). Ez hat és félszeres különbség, ami azt jelenti, hogy egy luxemburgi szegény hat és félszer nagyobb fogyasztói kosárral rendelkezik, mint egy romániai szegény. Valójában egy átlagos luxemburgi szegény 12 278 euró (PPP) egy főre eső jövedelemmel Romániában a leggazdagabb felső 5%-ba (10 252 euró, PPP) tartozna.

Javasolom, hogy ezeknek a rendkívüli különbségeknek a kiszűréséhez olyan módszert alkalmazzunk, amely egységes szegénységi küszöböt használ minden EU tagállamban. Az új szegénységmérés kialakításával (amelynek lényegét a 9. ábra szemlélteti) az volt a célom, hogy javítsak az Eurostat által alkalmazott jövedelmi szegénység mutató észlelt problémáin. A nemzeti mediánjövedelmekhez rögzített szegénységküszöb ugyanis nem adott elfogadható összehasonlítási alapot az európai szegénység megítéléséhez. Az életkörülmé-

nyek típusú szegénységmérés véleményem szerint arra alkalmasabb. A deprivált háztartások közül azonban szükséges volt kiszűrni azokat, akiknek kiugróan magas jövedelme ellentmond a nélkülözö stáusszal. Illetve a kizárólag a nélkülözésre építő módszer a nagyon alacsony jövedelmű, de fogalmilag depriváltságot nem mutató háztartásokat nem sorolja a szegények közé. Ez szintén kiigazítást igényelt. A tanulmány a tagállami mediánjövedelmek helyett a vásárlóerő-paritáson számolt EU-27 mediánjövedelmet vezeti be egységes viszonyítási pontnak. Annak 60%-ában határozza meg a felső jövedelemküszöböt, illetve 30%-át tekinti nagyon alacsony jövedelemnek. Szegény tehát az, akinek a háztartásában az egy fogyasztási egységre jutó jövedelem nem haladja meg a vizsgált régió (EU vagy EGT) vásárlóerő-paritáson számított mediánjövedelmének 30%-át, vagy nem haladja meg a 60%-át, de deprivált.

9. ábra

Szegény egyén definíciója

Forrás: saját szerkesztés.

Az Eurostat által alkalmazott szegénységsszámítási módszer alapján nincs érdemi különbség a régi és az új tagállamok helyzetében. A jövedelmi szegénység arányai 2009-ben 16,2% (EU15) és 16,9% (EU12). Az új módszer alapján ugyanezek az arányok rendre 5,7% és 35,2%, amely a két országcsoport jövedelmi viszonyainak ismeretében sokkal inkább megfelel várakozásainknak. A szolidáris Európa elvének megfelelően az EU-nak jelentős hangsúlyt kellene fektetnie ennek a különbségnek a felszámolására, azonban ezt a hivatalos jövedelmi szegénység statisztika elrejtí.

IRODALOM

European Commission (EC) (2003): *Laeken' Indicators - Detailed Calculation Methodology* Working Group "Statistics On Income, Poverty & Social Exclusion", Luxembourg.

- European Commission (EC) (2010): *Communication from the Commission, Europe 2020, A Strategy For Smart, Sustainable And Inclusive Growth*, Brussels.
- Eurostat (1998): *Statistics Programming Committee recommendations on social exclusion and poverty statistics* 31st Meeting of the Statistical Programme Committee, Luxembourg. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/tsdec210_esms_an6.pdf, (Letöltve: 2013. október 23.)
- Eurostat (2012): *Measuring material deprivation in the EU, Indicators for the whole population and child-specific indicators* Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Ferge Zsuzsa (1984): Szegénység, szegénypolitika In: *Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása*. Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest.
- Förster, M. – Tarcali G. – Till, M. (2004): *Income and non-income poverty in Europe: What is the minimum acceptable standard in an enlarged European Union* European Center for Social Welfare Policy and Research, Vienna. http://pdc.ceu.hu/archive/00004295/01/1135243684_51096.pdf (Letöltve: 2013. 07. 24.)
- Gábos András – Szivós Péter (2002): A jövedelmi szegénység alakulása, a gyermekes családok helyzete In: Kolosi Tamás–Tóth István György–Vukovich György (szerk.) *Társadalmi riport 2002*, pp. 42–59. TÁRKI, Budapest.
- Hagenaars, A. – K. de Vos, – M.A. Zaidi (1994): *Poverty Statistics in the Late 1980s: Research Based on Micro-data* Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Hajdu Ottó (2011): *Módszertani hozzájárulás a szegénység többváltozós statisztikai méréséhez* MTA doktori értekezés, Budapest.
- Havasi Éva (2008): Nem csak a pénz...: megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szivós Péter – Tóth István György (szerk.): *Köz, teher, elosztás* pp. 61–76. TÁRKI Monitor Jelentések, Budapest.
- Hegedüs Péter – Monostori Judit (2005): *A szegénység és a társadalmi kirekesztődés mérőszámai. Elméleti megalapozás* KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest.
- John Ede (2009): Kávéházi beszélgetések a statisztikáról - A szegénység mérése (4.) *Statisztikai Szemle* 87 (12): 1194–1203.
- KSH (2008b): *Az EU-SILC módszertana (A jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó nemzetközi adatfelvétel)* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2008a): *Laekeni indikátorok, 2007 (A társadalmi kirekesztődés nemzetközi összehasonlítására szolgáló jelzőszámok)*, Statisztikai tükör 2008/104.
- KSH (2012): *Létférfi 2012* Statisztikai Tükör, 2013/53.
- Marx, I. – Van den Bosch, K. (2008): *How Poverty Differs from Inequality on Poverty Measurement in an Enlarged EU Context: Conventional and Alternative Approaches* Centre for Social Policy, University of Antwerp, Belgium.
- Medgyesi Márton (1997): A kereseti egyenlőtlenségekkel kapcsolatos attitűdök változása a rendszerváltás során *Szociológiai Szemle* 7 (4):87–108.
- Medgyesi Márton (2001): A jövedelmek eloszlása In: Tóth István György (szerk.): *Európai Társadalmi Jelentés 2008*. pp. 85-104. TáRKi Alapítvány, Budapest.
- Spéder Zsolt – Kapitány Balázs (2004): *Szegénység és depriváció* Társadalmi összefüggések nyomában Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.
- Spéder Zsolt (2002): *A szegénység változó arcai – tények és értelmezések* Századvég Kiadó, Budapest.
- Townsend, P. (1979): *Poverty in the United Kingdom A Survey of Household Resources and Standard of Living*, Penguin.

Kulcsszavak: szegénység, szegénység mérése, jövedelmi szegénység, depriváció.

Resume

The poverty threshold may be defined in several ways. The Eurostat definition of a relative poverty uses the national median income level to determine the poverty line. However, the poverty rates obtained this way strongly correlate with income inequality metrics, in addition, they tend to fall far from the results obtained with the so-called deprivation index.

The study aims to complement the almost exclusively applied relative poverty calculation with an alternative method, in order to provide a more accurate and comparable view on European poverty. The new methodology is based on a European Union poverty threshold, which is complemented by a deprivation criterion. The source of data is the 2010 wave of EU -SILC micro data, which have been provided by Eurostat.